

Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
Her Majesty's Inspectorate for Education and Training in Wales

Memorandwm Dealltwriaeth Arolygwyr Cymheiriaid ar gyfer hyfforddiant cychwynnol athrawon

Medi 2017

Rheoli fersiwn

Dogfen fersiwn	Awdur	Dyddiad cyhoeddi	Newidiadau a wnaed
1.0	Hannah Roderick	Medi 2018	Gwreiddiol
1.1	Hannah Roderick	Ionawr 2019	Diwygio gradd arolygiad prawf, gwybodaeth bersonol a theithio a chynhaliaeth.
1.2	Hannah Roderick	Mehefin 2019	Diwygio i'r defnydd o dechnoleg gwybodaeth.
1.3	Claire Ait-Hammi	Gorffenaŵ 2019	Diwygio i'r defnydd o dechnoleg gwybodaeth.

Cyflwyniad	1
Diben y memorandwm dealltwriaeth	1
I bwy mae'r memorandwm dealltwriaeth yn berthnasol?	1
A Cyfrifoldebau'r ganolfan/cyflogwr:	2
Dewis a recriwtio	2
Hyfforddiant	2
Defnyddio	3
Arfarniad	3
Iechyd a diogelwch	3
Indemniad	3
B Cyfrifoldebau'r Arolygiaeth:	4
Dewis a recriwtio	4
Hyfforddiant	4
Defnyddio	4
Arfarniad	4
Iechyd a diogelwch	5
Treuliau	5
Ariannu rhyddhau athrawon	5
Gwrthdaro buddiannau	5
C Cyfrifoldebau arolygwyr cymheiriaid:	6
Hyfforddiant	6
Defnyddio	6
Arfarniad	6
Iechyd a diogelwch	7
Rôl arolygwyr cymheiriaid	7
Defnyddio technoleg gwybodaeth	7
Diogelu	8
Côd Ymddygiad	8
Gwrthdaro buddiannau	8

Atodiad A: Cymhwysedd ar gyfer rôl arolygydd cymheiriaid	9
Atodiad B: Protocol ac arweiniad ar gyfer arolygwyr cymheiriaid	10
Atodiad C: Iechyd a diogelwch y tîm arolygu	14

Cyflwyniad

Diben y memorandwm dealltwriaeth

- 1 Mae'r ddogfen hon yn amlinellu rolau, cyfrifoldebau a disgwyliadau'r tri pharti yn gysylltiedig â chyfranogiad arolygwyr cymheiriaid mewn arolygiadau hyfforddiant cychwynnol athrawon.

Bydd arolygwyr cymheiriaid sy'n cwblhau eu hyfforddiant a'u hasesiad cychwynnol yn llwyddiannus yn cael eu rhoi ar restr a fydd yn cynnwys gwybodaeth gan gynnwys cyfeiriad e-bost, enwau, cyfeiriadau, cyflogwr ac arbenigeddau. Mae'n rhaid i arolygwyr cymheiriaid hysbysu'r Arolygiaeth am unrhyw newid i gyfeiriad neu newid perthnasol arall, fel newid enw neu gyflogwr, trwy system ar-lein Estyn ar gyfer proffiliau arolygwyr. Os yw'r arolygydd cymheiriaid yn newid cyflogaeth, rhaid iddo ddiweddarau ei broffil Arolygydd Cymheiriaid gyda'i sefydliad newydd, a hefyd diweddarau ei hepgoriadau. Rhaid i'r arolygydd cymheiriaid lenwi Ffurflen Cymeradwyaeth Cyflogwr newydd ac anfon hon yn ôl i Estyn. Bydd yr Arolygiaeth yn defnyddio'r rhestr dim ond at ddiben defnyddio arolygwyr cymheiriaid a rhannu gwybodaeth ag arolygwyr cymheiriaid ynghylch datblygiadau yn yr Arolygiaeth a chyfleoedd ar gyfer datblygu a hyfforddi. Bydd arolygwyr cofnodol yn gallu gweld cyfeiriadau e-bost, enwau, cyfeiriadau ac arbenigeddau ar gyfer pob Ymgynghorydd Her ar eu Proffil Arolygydd personol at ddibenion arolygu yn unig.

- 2 Mae'r partïon yn cydnabod dyletswydd yr Arolygiaeth i gydymffurfio â Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 (y Ddeddf) ac mae'n deall y gallai fod angen i'r Arolygiaeth ddatgelu gwybodaeth benodol i drydydd parti. Bydd y cyflogwr ac arolygwyr cymheiriaid yn cynorthwyo'r Arolygiaeth i gydymffurfio â'r Ddeddf yn unol â chais rhesymol gan yr Arolygiaeth.
- 3 Mae'r partïon yn cydnabod y bydd arolygydd cymheiriaid ar bob adeg yn parhau i fod yn gyflogai'r cyflogwr ac na chaiff ei ystyried yn un o gyflogeion yr Arolygiaeth. Ni fydd arolygydd cymheiriaid yn cyflwyno'i hun fel petai'n gyflogai'r Arolygiaeth nac yn asiant nac yn llefarydd ar ei rhan.

I bwy y mae'r Memorandwm Dealltwriaeth hwn yn berthnasol?

Partïon

- 4 Mae'r memorandwm dealltwriaeth hwn yn berthnasol i'r cytundeb rhwng yr Arolygiaeth, y ganolfan/cyflogwr ac arolygwyr cymheiriaid.
- 5 Yn y telerau ac amodau hyn, ystyr 'arolygydd cymheiriaid' yw'r unigolyn sydd wedi'i enwi ar ffurflen gais berthnasol yr arolygydd cymheiriaid ac ystyr 'canolfan/cyflogwr' yw'r sefydliad neu'r cyflogwr a gwblhaodd y datganiad ategol/ffurflen cymeradwyaeth cyflogwr mewn perthynas ag unigolyn o'r fath ar ffurflen gais o'r fath ar gyfer arolygydd cymheiriaid.

- 6 Daw'r Memorandwm Dealltwriaeth i rym ar ddyddiad y llythyr yn cadarnhau bod yr unigolyn wedi'i ddewis i'w hyfforddi'n arolygydd cymheiriaid a bydd yn parhau hyd nes bod un o'r partion yn ei ganslo neu os bydd arolygwyr cymheiriaid yn newid eu canolfan Hyfforddiant ac Addysg Gychwynnol Athrawon (HAGA)/cyflogwr. Os bydd arolygwyr cymheiriaid yn newid canolfan HAGA/cyflogwr, bydd angen iddynt lunio cytundeb newydd gydag Estyn a'r ganolfan HAGA/cyflogwr newydd.
- 7 Os bydd arolygydd cymheiriaid yn cael ei benodi'n Aelod Cynulliad, yn Aelod Seneddol neu'n Aelod o Senedd Ewrop, ni fydd yr arolygwyr cymheiriaid yn gymwys mwyach i gael eu defnyddio mewn arolygiad. Gall unrhyw un o'r partion derfynu'r cytundeb hwn trwy roi hysbysiad ysgrifenedig i'r ddau barti arall o leiaf 30 diwrnod cyn y dyddiad y daw'r terfynu i rym.
- 8 Yn sgil terfynu'r cytundeb hwn, bydd enw'r arolygydd cymheiriaid yn cael ei dynnu o restr yr Arolygiaeth o arolygwyr cymheiriaid cymeradwy.

A Cyfrifoldebau'r ganolfan/cyflogwr

Mae'r ganolfan/cyflogwr yn cytuno i'r telerau ac amodau canlynol:

Dewis a recriwtio

- 9 Bydd y ganolfan/cyflogwr yn cyflwyno'i gais/chais i'r Arolygiaeth. Ategir hyn gan eirida gan y Pennaeth HAGA ar gyfer ymgeiswyr o'r Ganolfan a geirida gan Gadeirydd y Llywodraethwyr yn achos ymgeiswyr o gyflogwyr. Hefyd, bydd angen i gyflogwyr ardystio bod yr ymgeisydd yn fentor effeithiol a phroffedig. Wrth gytuno i aelod staff gael hyfforddiant ac asesiad cychwynnol ar gyfer bod yn arolygydd cymheiriaid, bydd y ganolfan/cyflogwr yn ymrwymo i ryddhau'r unigolyn ar gyfer hyfforddiant, paratoi a defnyddio, yn unol â'r cytundeb hwn.
- 10 Mae'n ofynnol bod pob arolygydd cymheiriaid sy'n mynychu arolygiad wedi cael tystysgrif cliriad fanwl, briodol a diweddar (o fewn y tair blynedd diwethaf) gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd, trwy eu cyflogwr. Os bydd yr arolygydd cymheiriaid yn aelod o'r gwasanaeth diweddar, mae'n ofynnol i'r arolygydd cymheiriaid roi caniatâd ysgrifenedig i Estyn fynd at ei dystysgrif gan y GDG, ar-lein, bob tair blynedd. Mae'r arolygiaeth yn cadw'r hawl i wirio bod hyn ar waith ar unrhyw adeg. Bydd y cyflogwr a'r awdurdod cyhoeddi yn hysbysu'r Arolygiaeth os daw i wybod am unrhyw beth yn gysylltiedig â chofnod yr unigolyn a allai fwrw amheuaeth ar ei addasrwydd i gymryd rhan mewn arolygiadau. Dylai arolygwyr cymheiriaid gysylltu â'u cyflogwr os nad ydynt yn siŵr am ddyddiad neu addasrwydd eu cliriad blaenorol.

Hyfforddiant

- 11 Bydd y ganolfan/cyflogwr yn rhyddhau arolygwyr cymheiriaid i'w galluogi i gymryd rhan yn y rhaglen hyfforddiant asesedig, a fydd yn cynnwys rhai gweithgareddau paratoi a chwrs asesu tridiau, a phresenoldeb mewn cwrs diweddar undydd blynyddol.

- 12 Trwy gefnogi cais ei haelod staff am hyfforddiant arolygwyr cymheiriaid, mae'n rhaid i'r ganolfan/cyflogwr gytuno i ryddhau'r aelod staff ar gyfer hyfforddiant diweddarau blynyddol, gan fod presenoldeb mewn cwrs hyfforddiant diweddarau undydd blynyddol yn orfodol ar gyfer y rôl. Os na fydd arolygydd cymheiriaid yn bresennol mewn hyfforddiant diweddarau am ddwy flynedd yn olynol, ni fydd cyfleoedd i'w ddefnyddio yn cael eu cynnig hyd nes bydd wedi ymgymryd â'r hyfforddiant diweddarau oni bai bod amgylchiadau eithriadol, fel salwch neu absenoldeb mamolaeth/tadolaeth.

Defnyddio

- 13 Bydd y ganolfan/cyflogwr yn cyflawni ei ymrwymiad i ryddhau staff yn unol â'r telerau yn y ddogfen hon. O dan amgylchiadau eithriadol yn unig y bydd yn gwrthod rhyddhau staff neu'n tynnu staff yn ôl o ddyletswyddau arolygu ar fyr rybudd.

Arfarniad

- 14 Ar ddiwedd pob arolygiad, bydd yr Arolygydd Cofnodol/AEM yn cwblhau arfarniad o berfformiad pob aelod o'r tîm arolygu, gan gynnwys yr arolygwyr cymheiriaid. Bydd y broses yn cynnwys cyfle i gwblhau hunanasesiad ac yn arwain at gwblhau'r Ffurflen Arfarnu Arolygydd (FfAA), sy'n graddio pob arolygydd tîm a chymheiriaid. Bydd yr Arolygydd Cofnodol/AEM yn cwblhau arfarniad cyffredinol o berfformiad.
- 15 Os na fydd arolygwyr cymheiriaid yn perfformio'n effeithiol yn unol â barn Estyn, ni chânt eu defnyddio mewn arolygiadau pellach.

Iechyd a diogelwch

- 16 Bydd y ganolfan/cyflogwr yn sicrhau bod ei (h)enwebeion o gymeriad da a'u bod wedi dangos eu gallu i weithio'n ddiogel. Mae'r cyflogwr yn cadw ei ddyletswydd statudol fel cyflogwr i ofalu'n rhesymol am ddiogelwch arolygwyr cymheiriaid, hyd yn oed pan fydd yn ymweld â chyflogwyr eraill ac yn cymryd rhan yn y rhaglen hyfforddi arolygwyr cymheiriaid.

Indemniad

- 17 Rhaid i'r cyflogwr indemnio Estyn, y Goron a/neu ei Gweinidogion, a'u cyflogeion, swyddogion, gweision ac asiantau (bob un ohonynt yn "Berson sydd wedi ei Indemnio"), a chynnal yr indemniad hwnnw, mewn perthynas â:
- (a) phob atebolrwydd, colled a niwed (gan gynnwys, heb gyfyngiad, colled economaidd a cholled anuniongyrchol a chanlyniadol), costau a threuliau (gan gynnwys, heb gyfyngiad, treuliau cyfreithiol) y mae Person sydd wedi ei Indemnio yn mynd iddynt; a/neu
 - (b) bob hawliad, gweithred ac achos y mae trydydd parti yn eu dwyn yn erbyn Person sydd wedi ei Indemnio; a/neu
 - (c) (heblaw ac i'r graddau yr oedd unrhyw golled, niwed, anaf personol neu farwolaeth a ddioddefodd yr arolygwyr cymheiriaid wedi'i achosi gan esgeulustod y Person hwnnw sydd wedi ei Indemnio), pob hawliad, gweithred ac achos a ddygir yn erbyn Person sydd wedi ei Indemnio gan neu ar ran yr arolygwyr cymheiriaid; ym mhob achos yn deillio'n uniongyrchol neu'n

anuniongyrchol o ganlyniad i neu mewn perthynas â chyfranogiad yr arolygwyr cymheiriaid yn y rhaglen arolygwyr cymheiriaid.

B Cyfrifoldebau'r arolygiaeth

Mae'r arolygiaeth yn cytuno i'r canlynol:

Dewis a recriwtio

- 18 Gall hysbysebion yn gwahodd ceisiadau i hyfforddi'n arolygydd cymheiriaid gael eu rhoi ar wefan Estyn. Hefyd, gallai Estyn gysylltu â chanolfannau HAGA/cyflogwyr a gwahodd ceisiadau am hyfforddiant gan ddarparu arolygwyr cymheiriaid. Bydd Estyn yn ystyried ceisiadau ac yn gwahodd ymgeiswyr addas i gael hyfforddiant. Byddant yn cael eu nodi ar sail y meini prawf a gyflwynir yn **Atodiad A**. Yn ogystal, bydd unrhyw ymarferwr presennol sydd wedi'i ailhyfforddi'n arolygydd ychwanegol neu'n Arolygydd Cofnodol gan yr Arolygiaeth ar gyfer cylch arolygu 2017-2023 yn gymwys i fod yn arolygydd cymheiriaid.

Hyfforddiant

- 19 Bydd yr Arolygiaeth yn darparu rhaglen hyfforddi ac asesu ar gyfer darparu arolygwyr cymheiriaid. Dim ond y rhai sy'n cwblhau'r asesiad yn llwyddiannus fydd yn cael eu penodi'n arolygwyr cymheiriaid.

Defnyddio

- 20 Bydd yr Arolygiaeth yn defnyddio arolygwyr cymheiriaid am uchafswm o 10 diwrnod mewn arolygiad: 5 diwrnod mewn arolygiad yn y brifysgol a 5 niwrnod mewn arolygiad gyda'r cyflogwr. Fel arfer, bydd y rhannau o'r arolygiad gyda'r brifysgol a'r cyflogwr yn digwydd mewn tymhorau gwahanol dros gyfnod o flwyddyn academaidd. Ni fydd arolygwyr cymheiriaid yn cael eu defnyddio mewn arolygiad ychwanegol heb gytundeb y ganolfan/cyflogwr.
- 21 Fel arfer, bydd yr Arolygiaeth yn rhoi tymor o rybudd i arolygwyr cymheiriaid a'u canolfan/cyflogwr wrth wahodd arolygwyr cymheiriaid i gymryd rhan mewn arolygiad craidd, ymweliad arolygu dilynol neu arolwg thematig.
- 22 Bydd yr Arolygiaeth yn sicrhau bod y cydlynnydd arolygu (CydAr) yn bwynt cyfeirio cyffredinol cyn arolygiadau a bydd yr Arolygydd Cofnodol yn bwynt cyswllt ar gyfer arolygwyr cymheiriaid yn ystod arolygiad ac yn syth wedi arolygiad.

Arfarniad

- 23 Ar ddiwedd pob arolygiad, bydd yr Arolygydd Cofnodol/AEM yn cwblhau arfarniad o berfformiad pob aelod o'r tîm arolygu, gan gynnwys arolygwyr cymheiriaid. Bydd y broses yn cynnwys cyfle i gwblhau hunanasesiad. Yna, bydd yr Arolygydd Cofnodol/AEM yn cwblhau arfarniad cyffredinol o berfformiad (FfAA). Bydd manylion pellach am y system arfarnu'n cael eu darparu yn y digwyddiad hyfforddiant ac maent ar gael ar wefan Estyn.
- 24 Os na fydd arolygwyr cymheiriaid yn perfformio'n effeithiol yn unol â barn Estyn, ni chânt eu defnyddio mewn arolygiadau pellach.

Iechyd a diogelwch

- 25 Wrth gydymffurfio â deddfwriaeth ac arweiniad iechyd a diogelwch, mae'r arolygwyr yn disgwyl bod y darparwr sy'n cael ei arolygu wedi cynnal asesiadau risg iechyd a diogelwch addas neu'n gallu gwirio bod asesiadau risg iechyd a diogelwch wedi'u cynnal cyn arolygiad.
- 26 Bydd materion iechyd a diogelwch yn cael eu cynnwys yn y rhaglen hyfforddiant ar gyfer darpar arolygwyr cymheiriaid.

Treuliau

- 27 Bydd yr Arolygiaeth yn ad-dalu treuliau teithio a chynhaliaeth rhesymol i arolygwyr cymheiriaid pan gânt eu defnyddio mewn arolygiadau, gan ddefnyddio'r cyfraddau canlynol:

Milltired Car	45c y filltir
Cinio (uchafswm) (bydd angen derbynebau)	Hyd at £9
Pryd bwyd, heblaw alcohol (bydd angen derbynebau)	Hyd at £27

D.S. lle defnyddir cludiant cyhoeddus neu telir ffioedd parcio, atodwch dderbynebau i'r ffurflen hawlio er mwyn cael ad-daliad

- 28 Bydd yr Arolygiaeth yn darparu llety i arolygwyr cymheiriaid pan fyddant yn byw dros 40 milltir i ffwrdd o leoliad yr arolygiad.
- 29 Bydd yr Arolygiaeth yn darparu llety pan fydd y darpar arolygydd cymheiriaid yn byw dros 40 milltir i ffwrdd o leoliad y cwrs hyfforddiant ac asesu cychwynnol. Ad-delir costau teithio i ddarpar arolygwyr cymheiriaid ar gyfer cyrsiau hyfforddiant ac asesu cychwynnol.
- 30 Ni fydd yr Arolygiaeth yn ad-dalu costau teithio a chynhaliaeth arolygwyr cymheiriaid i gyrsiau hyfforddiant diweddar.

Ariannu rhyddhau athrawon

- 31 Bydd Estyn yn cyfrannu £150 y dydd ar gyfer rhyddhau athro am y cyfnod ar safle'r darparwr sy'n cael ei arolygu, ond nid ar gyfer presenoldeb mewn cyrsiau hyfforddi.

Gwrthdaro buddiannau

- 32 Ni fydd yr Arolygiaeth yn defnyddio arolygwyr cymheiriaid mewn arolygiadau o gyflogwyr lle y mae buddiannau yn gwrthdaro. Bydd gwrthdaro yn cynnwys unrhyw gysylltiadau, perthynas neu wybodaeth flaenorol neu bresennol ynghylch cyflogwyr eraill ac unrhyw ddyletswyddau a gyflawnwyd fel dilyswyr allanol. Dylai arolygwyr cymheiriaid gyfeirio at y [Polisi Gwrthdaro Buddiannau](#) ar wefan Estyn a diweddarau eu proffil Arolygydd gan roi manylion am wrthdaro gwirioneddol neu ganfyddedig.

C Cyfrifoldebau arolygwyr cymheiriaid

Mae arolygwyr cymheiriaid yn cytuno i'r canlynol:

Hyfforddiant

- 33 Mae arolygwyr cymheiriaid yn cytuno i fynychu'r rhaglen hyfforddi ac asesu, a fydd yn cynnwys rhai gweithgareddau paratoi a chwrs hyfforddi a fydd yn para o leiaf dridiau. Bydd Estyn yn darparu llety ac yn ad-dalu darpar arolygwyr cymheiriaid am deithio i gyrsiau hyfforddiant cychwynnol. Ni fydd Estyn yn talu am ryddhau athrawon i fod yn bresennol mewn cyrsiau hyfforddiant.
- 34 Bydd cyrsiau hyfforddiant diweddarau blynyddol o ddiwrnod o leiaf yn cael eu cynnal ar gyfer pob arolygydd cymheiriaid. Mae presenoldeb mewn hyfforddiant diweddarau blynyddol yn orfodol ar gyfer y rôl. Byddai methu bod yn bresennol mewn hyfforddiant diweddarau blynyddol am ddwy flynedd yn olynol yn golygu na fyddai cyfleoedd defnyddio yn cael eu cynnig i arolygwyr cymheiriaid hyd nes byddant wedi cyflawni hyfforddiant diweddarau, oni bai bod amgylchiadau eithriadol.

Defnyddio

- 35 Bydd arolygwyr cymheiriaid yn cadarnhau eu bod wedi cael tystysgrif cliriad fanwl gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (GDG) a byddant yn rhoi gwybod i'r Arolygiaeth am unrhyw ffactorau perthnasol yn gysylltiedig â'u GDG fel amod o gael eu defnyddio. Bydd y gwiriad wedi'i wneud o fewn y 3 blynedd diwethaf, gyda gwiriad yn ôl y categori *Gweithlu Plant*.
- 36 Cyn yr arolygiad, bydd angen i arolygwyr cymheiriaid fod yn gyfarwydd â'r papur briffio gan yr Arolygydd Cymheiriaid, sy'n amlinellu'r wybodaeth sylfaenol am ddarparwr yr arolygiad. Yn gynnar yn ystod yr arolygiad, bydd angen i arolygwyr cymheiriaid archwilio dogfennau allweddol, fel adroddiad hunanarfarnu'r darparwr, gwybodaeth am y darparwr a thrywyddau arolygu sy'n cael eu nodi gan yr Arolygydd Cofnodol. Bydd y wybodaeth ar gael yn Ystafell Arolygu Rhithwir (YAR) y darparwr. Hefyd, bydd yr Arolygydd Cofnodol yn sicrhau bod y wybodaeth hon ar gael ar ddechrau'r arolygiad. Nid oes angen unrhyw weithgarwch arolygu, er enghraifft craffu ar ddogfennau, yn ystod y cyfnod cyn yr wythnos arolygu.

Arfarniad

- 37 Ar ddiwedd pob arolygiad, bydd yr Arolygydd Cofnodol/AEM yn cwblhau arfarniad o berfformiad arolygwyr cymheiriaid. Bydd y broses yn cynnwys cyfle i arolygwyr cymheiriaid gwblhau hunanasesiad. Yna, bydd yr Arolygydd Cofnodol/AEM yn cwblhau arfarniad cyffredinol o berfformiad. Bydd manylion pellach am y system arfarnu yn cael eu darparu yn yr hyfforddiant cychwynnol ac maent ar gael ar wefan Estyn.
- 38 Os na fydd arolygwyr cymheiriaid yn perfformio'n effeithiol yn unol â barn Estyn, ni chânt eu defnyddio mewn arolygiadau pellach.

Iechyd a diogelwch

- 39 Bydd arolygwyr cymheiriaid yn dilyn yr arweiniad iechyd a diogelwch a ddarparwyd gan yr Arolygydd Cofnodol fel rhan o friff yr arolygiad. Bydd arolygwyr cymheiriaid yn cymryd gofal rhesymol o'u hiechyd a'u diogelwch eu hunain ac eraill y mae eu gweithredoedd neu eu hanwaith yn effeithio arnynt yn ystod yr arolygiad. Mae manylion pellach wedi'u cynnwys yn **Atodiad C**.
- 40 Bydd arolygwyr cymheiriaid yn cymryd cyfrifoldeb am eu diogelwch eu hunain, yn sensitif i ddiogelwch pobl eraill ac yn cydweithredu'n llawn â'r gweithdrefnau iechyd a diogelwch sydd ar waith. Mae manylion pellach wedi'u cynnwys yn **Atodiad B**.

Rôl arolygwyr cymheiriaid

- 41 Bydd arolygwyr cymheiriaid yn gweithio ochr yn ochr â'r Arolygydd Cofnodol sy'n cynnal yr arolygiad penodol, ac o dan ei arweiniad.
- 42 Caiff dyletswyddau arolygwyr cymheiriaid eu rhestru yn **Atodiad B** y Protocol a'r Arweiniad ar gyfer arolygwyr cymheiriaid.
- 43 Bydd yr Arolygydd Cofnodol yn neilltuo tasgau penodol i arolygwyr cymheiriaid ar ddechrau'r arolygiad.

Gofynion meddalwedd yr YAR

Bydd yn ofynnol i arolygwyr cymheiriaid ddod â gliniadur at eu defnydd eu hunain yn ystod y cyfnod arolygu a rhaid bod ganddo:

- Microsoft Word 2010 (neu ddiweddarach)
- cysylltiad â'r rhyngwrwyd (rhaid bod eich gliniadur wedi'i alluogi ar gyfer WiFi neu raid i chi drefnu'ch dull eich hun o gysylltu â'r rhyngwrwyd)
- system weithredu Windows (XP neu uwch)
- porwr rhyngwrwyd (Edge, Internet Explorer 10 neu 11 neu fersiwn ddiweddaraf Chrome/Firefox/Safari)

Sylwch: i ddefnyddio system dempledi'r Ffurflenni Barnau ar yr YAR, bydd arnoch angen fersiwn lawn o MS Word 2010 (neu ddiweddarach)

- 44 Mae system yr YAR yn adnodd seiliedig ar Microsoft, felly mae perygl na ellir defnyddio cyfrifiaduron Apple Mac yn llwyddiannus pan fyddant yn defnyddio 'PC emulation'. Ni ellir defnyddio llechi (gan gynnwys iPads) ar hyn o bryd.
- 45 Bydd arolygwyr cymheiriaid yn darparu copi electronig o'r Ffurflen Farnau sy'n cynnwys eu canfyddiadau arolygu a'r dystiolaeth ategol. Rhaid darparu'r Ffurflen Farnau wedi'i llenwi gan ddefnyddio Microsoft Word 2010 (neu ddiweddarach) a defnyddio'r templed a ddarperir yn yr Ystafell Arolygu Rithwir ar ddechrau'r arolygiad. Mae'r holl wybodaeth a thystiolaeth yn eiddo bob amser i'r Arolygiaeth.
- 46 Mae'n rhaid i arolygwyr cymheiriaid gadw at [Bolisi Sicrwydd Gwybodaeth](#) yr Arolygiaeth, sydd ar gael ar y wefan.

Diogelu

- 47 Bydd arolygwyr cymheiriaid yn ymgysfarwyddo â pholisi Diogelu'r Arolygiaeth, ac yn cadw ato, ar arolygiad – [Polisi a Gweithdrefnau Estyn ar gyfer Diogelu](#)

Côd Ymddygiad

- 48 Bydd arolygwyr cymheiriaid yn cadw at y 'Côd ymddygiad ar gyfer arolygwyr' yn y llawlyfr arweiniad perthnasol ar gyfer Arolygu Hyfforddiant Cychwynnol Athrawon. Bydd arolygwyr cymheiriaid yn cynnal cyfrinachedd llwyr ar bob adeg. Ni all gwybodaeth na dogfennau sy'n benodol i'r darparwr gael eu copïo ar gyfer unrhyw unigolyn sydd heb gysylltiad â'r arolygiad na'u rhannu gyda nhw. Mae sail dystiolaeth yr arolygiad fel y'i disgrifir yn y dogfennau arweiniad yn eiddo i Estyn.
- 49 Yn ddarostyngedig i'r angen am gyfrinachedd, fel yr amlinellir yn **Atodiad B**, gall arolygwyr cymheiriaid rannu gyda'u darparwr eu hunain wybodaeth a gafwyd yn ystod yr arolygiad am brosesau a gweithdrefnau Estyn. Fodd bynnag, os byddant yn dymuno rhannu dogfennau penodol neu enghreifftiau o arfer a welwyd yn ystod yr arolygiad, yna rhaid iddynt gael caniatâd y darparwr dan sylw.
- 50 Caiff arolygwyr cymheiriaid eu hannog i ddefnyddio'r profiad a gafwyd trwy eu hyfforddiant a'u defnydd fel arolygydd cymheiriaid yn eu darparwr eu hunain i gynorthwyo â'r broses wella a datblygu a gweithredu gweithdrefnau hunanarfarnu.

Gwrthdaro buddiannau

- 51 Cyn mynychu cwrs hyfforddiant, bydd arolygwyr cymheiriaid yn datgan unrhyw fuddiannau personol neu broffesiynol posibl sy'n gwrthdaro yn gysylltiedig â darparwyr eraill. Bydd y gwrthdaro hwn yn cynnwys unrhyw gysylltiadau, perthynas neu wybodaeth flaenorol neu bresennol am ddarparwyr eraill ac unrhyw ddyletswyddau y gwnaethant ymgymryd â nhw fel dilyswyr allanol. Yn sgil hynny, mae'n rhaid i arolygwyr cymheiriaid roi gwybod i'r Arolygiaeth am unrhyw newid i'w statws cyn gynted ag y bydd yn digwydd.
- 52 Ni fydd arolygydd cymheiriaid yn cael ei ddefnyddio mewn canolfan/cyflogwr y mae wedi'i eithrio rhagddynt o fewn cyfnod tair blynedd; fodd bynnag, gellid ymestyn y cyfnod hwn am ddwy flynedd arall yn dibynnu ar yr amgylchiadau. Os bydd gan arolygydd cymheiriaid unrhyw amheuaeth neu os bydd yn nodi unrhyw amgyffrediad o wrthdaro buddiannau, rhaid iddo roi gwybod i'r Arolygiaeth ar unwaith.

Atodiad A: Cymhwysedd ar gyfer rôl yr arolygydd cymheiriaid

Bydd arolygwyr yn cael eu cyflogi mewn darparwyr yng Nghymru ar hyn o bryd, ac, fel arfer:

- yn uwch reolwyr neu'n rheolwyr canol gyda chyfrifoldeb arwyddocaol
- yn ymarferwyr profiadol gydag o leiaf 3 blynedd o brofiad o weithio mewn hyfforddiant cychwynnol athrawon
- o gymeriad da ac wedi dangos eu gallu i weithio'n ddiogel
- yn meddu ar wybodaeth gyfredol (yn berthnasol i'r sector dan sylw)
- (Gofynion a gofynion perthnasol y Cyfnod Sylfaen, y Cwricwlwm Cenedlaethol a chyrrff arholi/dyfarnu)

Mae rhinweddau hanfodol arolygwyr cymheiriaid yn cynnwys:

- gonestrwydd, uniondeb a phriodoldeb
- y gallu i lunio barnau cadarn ac esbonio ac amddiffyn y rhain lle bo'r angen
- cyfathrebu llafar da
- medrau ysgrifennu datblygedig
- medrau TGCh da
- y gallu i hel meddyliau'n rhesymegol
- y gallu i weithio fel aelod o dîm
- parodrydd a gallu i weithio'n hyblyg

Mae'n rhaid i bob arolygydd cymheiriaid Hyfforddiant Cychwynnol Athrawon feddu ar Statws Athro Cymwysedig.

Gall arolygwyr cymheiriaid sydd wedi cyflawni tri arolygiad neu fwy yn foddhaol, wneud cais i newid eu rôl i rôl Arolygydd Ychwanegol Estyn pan na fyddant yn cael eu cyflogi mwyach mewn swydd barhaol gyda darparwr addysg yng Nghymru. Dylai arolygwyr cymheiriaid roi gwybod i Estyn pan fydd eu statws cyflogaeth yn newid a'u bod yn dymuno cael eu hystyried ar gyfer rôl Arolygydd Cymheiriaid. Gwneir y penodiad yn ôl disgrisiwn grŵp Cyfarwyddwyr Cynorthwyol Estyn. Yna, bydd tîm Cynllunio a Defnyddio Estyn yn anfon ffurflen atynt i wneud cais am y newid hwn mewn statws.

Atodiad B: Protocol ac arweiniad ar gyfer arolygwyr cymheiriaid

Egwyddorion cyffredinol

Daw arolygwyr cymheiriaid â safbwynt ymarferwr presennol i arolygiad. Y nod yw i bob tîm arolygu gynnwys arolygydd cymheiriaid. Mae arolygwyr cymheiriaid yn aelodau llawn o'r tîm a bydd ganddynt yr un ystod a math o gyfrifoldebau ag aelodau eraill o'r tîm.

Bydd arolygwyr cymheiriaid yn ymweld â sampl o sesiynau/dosbarthiadau yn yr un modd ag aelodau tîm eraill a bydd yn gallu cyfrannu at farnau'r tîm ar bob agwedd sy'n cael ei harolygu. Yn yr un modd ag aelodau tîm eraill, mae'n ofynnol i arolygwyr cymheiriaid gyflwyno'r dystiolaeth a'r barnau gofynnol ar y ffurflenni barnau electronig a ddarperir yn yr YAR, cyn gadael y darparwr ar ddiwedd arolygiad.

Mae cyfranogiad arolygwyr cymheiriaid mewn arolygiadau:

- yn cyfrannu at arbenigedd timau arolygu ac yn ymestyn perchenogaeth darparwyr ar y broses arolygu
- yn hybu dealltwriaeth darparwyr o arolygu
- yn galluogi rhannu arfer dda
- yn helpu i ddatblygu'r medrau y mae ar ddarparwyr eu hangen i gyflawni eu hunanarfarnu yn effeithiol
- yn galluogi unigolion i ennill gwell dealltwriaeth o'r broses arolygu yn ogystal â darparu cyfleoedd gwerthfawr ar gyfer eu datblygiad proffesiynol eu hunain

Rôl arolygwyr cymheiriaid

Mae arolygwyr cymheiriaid yn aelod llawn o'r tîm arolygu a bydd yn ofynnol iddynt:

- arsylwi sesiynau a gweithgareddau eraill
- gwrandao ar ddysgwyr
- craffu ar samplau o waith
- cymryd rhan mewn trafodaethau â staff ac eraill
- archwilio dogfennau
- arfarnu effaith polisïau, cynlluniau a gweithdrefnau'r darparwr
- arwain ar gwestiwn allweddol, dangosydd ansawdd, agwedd a/neu drywydd ymholi
- ysgrifennu adrannau o'r adroddiad, y mae'n rhaid eu cyflwyno i'r Arolygydd Cofnodol ar ddiwedd yr arolygiad

Cyfrifoldebau arolygydd cymheiriaid

Bydd arolygwyr cymheiriaid:

- yn meddu ar wybodaeth ymarferol am arweiniad y sector ar gyfer arolygu Hyfforddiant Cychwynnol Athrawon
- yn gweithredu yn unol â'r côd ymddygiad ar gyfer arolygwyr
- yn gyfarwydd â'r protocol a'r arweiniad hwn ar rôl arolygwyr cymheiriaid
- yn meddu ar ddealltwriaeth o'r nodyn briffio cyn-arolygiad, adroddiad hunanarfarnu'r darparwr ac unrhyw dystiolaeth ddogfennol arall, gan gynnwys unrhyw wybodaeth am berfformiad
- yn cynllunio agweddau ar yr arolygiad, fel sylw i sesiynau, dogfennau a chyfarfodydd, trwy drafod â'r Arolygydd Cofnodol
- yn cwblhau dogfennau arolygu, gan gynnwys ffurflenni arfarnu electronig
- yn cyfrannu at gyfarfodydd y tîm arolygu
- yn cyfrannu at farnau corfforaethol
- yn arwain ar gwestiwn allweddol, dangosydd ansawdd, agwedd a thrywyddau ymholi penodol
- yn ysgrifennu adrannau o'r adroddiad, yn unol â chyfarwyddyd yr Arolygydd Cofnodol
- yn mynychu unrhyw gyfarfod a gynhelir yn ystod wythnos yr arolygiad, pan roddir adborth i'r darparwr ar agweddau darparwr cyfan
- yn parchu cyfrinachedd yr holl wybodaeth sy'n dod i law yn ystod yr arolygiad

Ni fydd angen i arolygwyr cymheiriaid:

- fynychu cyfarfodydd briffio cyn yr arolygiad
- mynychu unrhyw gyfarfodydd a gynhelir ar ôl cyfnod yr arolygiad ar y safle
- adolygu unrhyw dystiolaeth ychwanegol sy'n dod i law ar ôl cyfnod yr arolygiad ar y safle

Cyfrifoldebau Arolygydd Cofnodol

- sefydlu cysylltiad â'r arolygwyr cymheiriaid
- amlinellu rôl benodol arolygwyr cymheiriaid yn ystod yr arolygiad
- gwirio bod y cydlynnydd arolygu wedi trefnu i arolygwyr cymheiriaid fynd at bob dogfen berthnasol drwy'r YAR cyn dechrau'r arolygiad
- briffio'r darparwr sy'n cael ei arolygu am rôl arolygwyr cymheiriaid
- sicrhau bod arolygwyr cymheiriaid yn gwybod am y trefniadau ar gyfer cyfarfodydd tîm a gweithgareddau eraill, fel craffu ar waith disgyblion
- cynllunio gwaith arolygwyr cymheiriaid yn ystod y cyfnod arolygu ar y safle
- sicrhau bod arolygwyr cymheiriaid yn cael eu defnyddio fel aelod llawn o'r tîm
- sicrhau bod arolygwyr cymheiriaid yn gwybod am y trefniadau ar gyfer cyfarfodydd tîm a gweithgareddau arolygu eraill
- sicrhau ansawdd gwaith arolygwyr cymheiriaid
- rhoi adborth ar berfformiad arolygwyr cymheiriaid
- sicrhau bod arolygwyr cymheiriaid yn gwybod am werthoedd craidd a pholisïau'r Arolygiaeth (er enghraifft mewn perthynas ag iechyd a diogelwch a bwlio) ac yn eu dilyn

Gweithgareddau yn y broses arolygu

Cyn yr arolygiad

Yr arolygydd cymheiriaid	<ul style="list-style-type: none">➤ ymgyfarwyddo ag arweiniad y sector➤ ymgyfarwyddo â'r protocol a'r arweiniad hwn ar rôl arolygwyr cymheiriaid➤ derbyn cyfarwyddiadau ar gyfer mynd i mewn i'r Ystafell Arolygu Rithwir er mwyn gallu cael at yr holl ddogfennau angenrheidiol
Yr Arolygydd Cofnodol	<ul style="list-style-type: none">➤ cael enw a gwybodaeth gefndir am arolygwyr cymheiriaid a neilltuo rolau a chyfrifoldebau i arolygwyr cymheiriaid➤ cadarnhau bod y cydlynnydd arolygu wedi trefnu i'r arolygydd cymheiriaid allu mynd at yr Ystafell Arolygu Rithwir cyn dechrau'r arolygiad

Yn ystod yr arolygiad

Yr arolygydd cymheiriaid	<ul style="list-style-type: none">➤ yn unol â chyfarwyddyd yr Arolygydd Cofnodol, ymgymryd â'r un tasgau ag aelodau eraill y tîm yn y cyfarfod tîm cyn i'r arolygiad ddechrau➤ gweithio trwy gydol yr arolygiad o dan gyfarwyddyd yr Arolygydd Cofnodol➤ cymryd rhan mewn cyfarfodydd tîm➤ cyfrannu at farnau corfforaethol➤ archwilio gwaith disgyblion➤ arsylwi dosbarthiadau a gweithgareddau dysgu eraill➤ gwranddo ar ddysgwyr➤ cwblhau pob dogfen fel y bo'n briodol➤ rhoi adborth llafar byr i athrawon ar ôl arsylwi eu dosbarthiadau➤ cyfrannu at ysgrifennu'r adroddiad➤ mynychu unrhyw gyfarfodydd adborth ar agweddau darparwr cyfan a gynhelir yn ystod wythnos yr arolygiad a, lle y bo'n briodol, cynorthwyo â rhoi adborth yn gysylltiedig â'i agwedd
Yr Arolygydd Cofnodol	<ul style="list-style-type: none">➤ monitro gwaith arolygwyr cymheiriaid a darparu cymorth fel y bo'n briodol➤ sicrhau bod arolygwyr cymheiriaid yn chwarae rhan lawn yn yr arolygiad➤ sicrhau bod arolygwyr cymheiriaid yn cyfrannu at farnau corfforaethol

Ar ddiwedd yr arolygiad a chyn gadael y darparwr

Yr arolygydd cymheiriaid	<ul style="list-style-type: none">➤ sicrhau bod yr Arolygydd Cofnodol yn cael pob dogfen ysgrifenedig berthnasol yn y fformat rhagnodedig,➤ cwblhau adran hunanasesiad y Ffurflen Arfarnu Arolygydd (FfAA)➤ dychwelyd holl ddogfennau'r cyflogwr a'r arolygiad
Yr Arolygydd Cofnodol	<ul style="list-style-type: none">➤ rhoi adborth i arolygwyr cymheiriaid am ansawdd eu gwaith yn ystod yr arolygiad a chwblhau'r ffurflen arfarnu arolygydd (FfAA).

Dylai adborth yr Arolygydd Cofnodol i arolygwyr cymheiriaid ymwneud â chael tystiolaeth, llunio barnau, cyfathrebu ac ymddygiad.

Defnyddio arolygwyr cymheiriaid

Bydd arolygwyr cymheiriaid:

- yn cael eu defnyddio mewn darparwyr sy'n gwasanaethu'r un cyfnod hyfforddi â'u darparwr eu hunain
- yn cael eu defnyddio mewn darparwr lle nad oes unrhyw wrthdaro buddiannau personol na phroffesiynol
- ni fydd arolygwyr cymheiriaid yn cael eu defnyddio os yw eu cyflogwr mewn categori gweithgarwch dilynol statudol ar hyn o bryd

Bydd yr Arolygiaeth yn gwneud pob ymdrech i ddefnyddio arolygwyr cymheiriaid mewn arolygiad, ond ni all roi unrhyw sicrwydd o hynny.

Hyfforddiant

Amcanion y cwrs hyfforddi arolygwyr cymheiriaid a hyfforddiant diweddarau blynyddol yw galluogi darpar arolygwyr cymheiriaid i ddeall y broses arolygu, yr egwyddorion sy'n sylfaen i'r broses a'r meini prawf ar gyfer llunio barnau.

Ni fydd darpar arolygwyr cymheiriaid yn gymwys i fynychu'r cwrs hyfforddiant asesedig cychwynnol er mwyn cymhwyso'n arolygydd cymheiriaid os yw eu canolfan/cyflogwr mewn categori gweithgarwch dilynol statudol ar hyn o bryd.

Arfarniad

Bydd Estyn yn monitro perfformiad arolygwyr cymheiriaid. Bydd copi o'r ffurflen arfarnu arolygydd (FfAA) wedi'i chwblhau ar gael i arolygwyr cymheiriaid drwy eu proffil Arolygydd.

Atodiad C: Iechyd a diogelwch y tîm arolygu

Mae gan bob arolygydd ac arolygydd cymheiriaid gyfrifoldeb i wneud yn siŵr bod eu harferion gweithio trwy gydol yr arolygiad yn cyd-fynd â rheoliadau iechyd a diogelwch.

Bydd yr Arolygydd Cofnodol yn gwneud yn siŵr bod y darparwr yn hysbysu'r tîm arolygu am y trefniadau ar gyfer rheoli iechyd a diogelwch yn gysylltiedig â'r arolygiad. Bydd hyn yn cynnwys rhoi gwybod am yr holl weithdrefnau ymadael mewn argyfwng yn ogystal â'r rhagofalon i'w cymryd mewn ardaloedd ar safle'r darparwr lle y bydd lefel uchel bosibl o risg yn gysylltiedig ag iechyd a diogelwch. Ni fydd unrhyw aelod o'r tîm arolygu yn cyflawni unrhyw weithgareddau arolygu cyn cael briff priodol ar iechyd a diogelwch.

Cyn yr arolygiad

Bydd yr arolygiaeth yn gofyn i'r darparwr/darparwyr sy'n cael ei arolygu/eu harolygu i:

- ddarparu copïau o'u polisïau a'u gweithdrefnau iechyd a diogelwch cyfredol, yn enwedig y rhai sy'n gysylltiedig ag ymwelwyr ag unrhyw rai o'u safleoedd a lle y mae dysgwyr wedi'u lleoli
- llenwi ffurflen gytundeb yr enwebai (a'r cytundeb cyswllt ansawdd lle bo'r angen) sy'n cynnwys cadarnhad bod y darparwyr wedi ymgymryd â phob asesiad risg angenrheidiol. Dylai'r Arolygydd Cofnodol, pennaeth y sefydliad a'r enwebai lofnodi'r ffurflen gytundeb
- trefnu cyflwyniad cyffredinol ar iechyd a diogelwch i'r holl arolygwyr ar ddechrau'r arolygiad
- nodi gwybodaeth bellach am iechyd a diogelwch y gallai fod angen i arolygwyr ei hystyried yn ystod wythnos yr arolygiad. Byddai hyn yn cynnwys gwybodaeth am ymweliadau oddi ar y safle. Bydd angen i'r darparwr roi gwybodaeth benodol yn gysylltiedig â'r sampl o ymweliadau a, lle y bo'n briodol, darparu cyflwyniad arbenigol i arolygwyr â chyfrifoldebau penodol
- sicrhau bod pob car cwmni a char ym mherchenogaeth breifat sy'n cael eu defnyddio i gludo arolygwyr cymheiriaid ac arolygwyr yn ystod yr arolygiad wedi'u hyswirio at y diben hwnnw
- cadarnhau enw/enwau'r person/personau dynodedig sy'n gyfrifol am amddiffyn plant/amddiffyn oedolion agored i niwed

Os bydd pryderon, dylai'r Arolygiaeth ddwyn y rhain i sylw'r uwch swyddog priodol yn y darparwr cyn gynted â phosibl.

Yn ystod yr arolygiad

Ar ddechrau'r arolygiad, bydd yr Arolygydd Cofnodol yn atgoffa'r tîm am eu cyfrifoldebau o ran eu hiechyd a'u diogelwch eu hunain ac iechyd a diogelwch pobl eraill. Dylent arfer y cyfrifoldeb hwn trwy:

- ystyried y cyngor ar iechyd a diogelwch a ddarperir yn ystod cyrsiau hyfforddiant, gan yr Arolygydd Cofnodol ym mhob arolygiad a chan gynrychiolwyr y darparwr sy'n cael ei arolygu, gan ddefnyddio'u profiad eu hunain o arfer iechyd a diogelwch a'u harbenigedd yn eu maes gwaith eu hunain
- bod yn wiliadwrus wrth fwrw ymlaen â'u gwaith a chymryd camau priodol i sicrhau eu diogelwch eu hunain
- sicrhau bod eu car wedi'i yswirio at ddefnydd busnes ac nad ydynt yn derbyn lifftiau gan aelodau o staff y sefydliad oni bai eu bod wedi cael sicrwydd bod yswiriant busnes a threfniadau eraill priodol ar waith
- rhoi digon o amser ar gyfer teithio rhwng safleoedd a gyrru yn unol â'r gyfraith
- sicrhau eu bod yn gyfarwydd â gweithdrefnau amddiffyn plant/amddiffyn oedolion agored i niwed yr Arolygiaeth a gweithredu ar y rhain lle y bo'n briodol
- ystyried arfer dda wrth ymdrin â phobl a allai fod yn bryderus neu wedi cynhyrfu, ac wrth amddiffyn eu diogelwch a'u huniondeb personol nhw
- adnabod sefyllfaoedd peryglus a chamu i ffwrdd ohonynt, lle y bo'n briodol

Nid yw arolygwyr ac arolygwyr cymheiriaid yn gyfrifol am arolygu p'un a yw darparwyr yn cydymffurfio â rheoliadau iechyd a diogelwch; caiff hyn ei archwilio gan awdurdodau eraill. Fodd bynnag, bydd yr Arolygydd Cofnodol ac aelodau'r tîm arolygu yn hysbysu'r darparwr ar unwaith am unrhyw faterion sy'n effeithio'n ddifrifol ar iechyd, diogelwch a lles y dysgwyr.

Lle y ceir problemau penodol, brys, bydd yr Arolygydd Cofnodol yn paratoi nodyn i reolwr iechyd a diogelwch corff ariannu'r darparwr, gan anfon copïau ohono at uwch gydweithwyr yn yr Arolygiaeth.

Dylai pob arolygydd gofnodi cyswllt mewn argyfwng ar eu Proffil Arolygydd unigol, a fydd ar gael i'r Arolygydd Cofnodol os bydd argyfwng